

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 30. júna 2011 *

Vo veci C-388/09,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Bundessozialgericht (Nemecko) z 22. apríla 2009 a doručený Súdnemu dvoru 2. októbra 2009, ktorý súvisí s konaním:

João Filipe da Silva Martins

proti

Bank Betriebskrankenkasse – Pflegekasse,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory J.N. Cunha Rodrigues, sudcovia A. Arabadžiev, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh (spravodajca) a P. Lindh,

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: Y. Bot,
tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 14. októbra 2010,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- J. F. da Silva Martins, v zastúpení: G. Krutzki, Rechtsanwalt,

- Bank Betriebskrankenkasse – Pflegekasse, v zastúpení: T. Henz, Rechtsanwalt,
a S. Klein,

- nemecká vláda, v zastúpení: J. Möller a C. Blaschke, splnomocnení zástupcovia,

- česká vláda, v zastúpení: M. Smolek, splnomocnený zástupca,

- portugalská vláda, v zastúpení: L. Inez Fernandes a E. Silveira, splnomocnení zástupcovia,

- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: H. Walker, splnomocnená zástupkyňa,
za právnej pomoci T. Ward, barrister,

— Európska komisia, v zastúpení: V. Kreuzsitz, splnomocnený zástupca,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 13. januára 2011,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 27 a 28 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996 (Ú. v. ES L 28, 1997, s. 1; Mim. vyd. 05/003, s. 3), zmeneným a doplneným nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1386/2001 z 5. júna 2001 (Ú. v. ES L 187, s. 1; Mim. vyd. 05/004, s. 129, ďalej len „nariadenie č. 1408/71“), ako aj článkov 39 ES a 42 ES.
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu, ktorého účastníkmi sú J. F. da Silva Martins a Bank Betriebskrankenkasse – Pflegenkasse (ďalej len „Bank BKK“), týkajúceho sa pokračujúcej dobrovoľnej účasti J. F. da Silvu Martinsa na nemeckom poistení pre prípad odkázanosti, ako aj nároku na nemecký príspevok na opatrovanie.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Nariadenie č. 1408/71 bolo prijaté na základe článku 51 Zmluvy EHS (zmenený na článok 51 Zmluvy ES, ďalej zmenený na článok 42 ES, teraz článok 48 ZFEÚ).
- 4 Ako sa uvádza v druhom a vo štvrtom odôvodnení nariadenia č. 1408/71, jeho cieľom je zabezpečiť voľný pohyb zamestnancov a samostatne zárobkovo činných osôb v Európskej únii pri rešpektovaní osobitostí jednotlivých vnútroštátnych právnych úprav sociálneho zabezpečenia.
- 5 Ako vyplýva z piateho, zo šiesteho a z desiateho odôvodnenia uvedeného nariadenia, to vychádza vo vzťahu k rôznym vnútroštátnym právnym predpisom zo zásady rovnosti zaobchádzania s pracovníkmi a jeho cieľom je čo najlepšie zaručiť rovnosť zaobchádzania so všetkými pracovníkmi pracujúcimi na území niektorého členského štátu, ako aj neznevýhodňovať pracovníkov, ktorí využívajú svoje právo na voľný pohyb.
- 6 Na vyhnutie sa súbehom uplatniteľných vnútroštátnych právnych úprav a komplikáciám, ktoré z toho môžu vyplývať, ôsme odôvodnenie nariadenia č. 1408/71 spresňuje, že ustanovenia tohto nariadenia smerujú k tomu, aby dotknuté osoby v zásade podliehali systému sociálneho zabezpečenia jediného členského štátu.
- 7 Všeobecné ustanovenia nariadenia č. 1408/71 sa nachádzajú v článkoch 1 až 12 jeho hlavy I.

8 Článok 1 tohto nariadenia stanovuje, že na účely jeho uplatnenia:

„a) ‚zamestnanec‘ a ‚samostatne zárobkovo činná osoba‘ znamená:

- i) každú osobu povinne alebo voliteľne nepretržite poistenú pre prípad jednej alebo viacerých udalostí pokrytých časťami systému sociálneho zabezpečenia pre zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činné osoby alebo v rámci osobitného systému pre štátnych zamestnancov;

...

h) ‚bydlisko‘ znamená zvyčajné bydlisko;

...

o) ‚príslušná inštitúcia‘ znamená:

- i) inštitúciu, u ktorej je dotknutá osoba poistená v čase žiadosti o dávku;

alebo

- ii) inštitúciu, u ktorej je dotknutá osoba oprávnená alebo by bola oprávnená nárokovať si dávky, ak táto osoba alebo jej rodinní príslušníci majú bydlisko na území členského štátu, v ktorom sa inštitúcia nachádza;

...;

p) ‚inštitúcia miesta bydliska‘ a ‚inštitúcia miesta pobytu‘ znamená inštitúciu príslušnú poskytovať dávky v mieste, kde má dotknutá osoba bydlisko, a inštitúciu príslušnú poskytovať dávky v mieste, kde má dotknutá osoba pobyt podľa právnych predpisov uplatňovaných touto inštitúciou alebo, ak takáto inštitúcia neexistuje, inštitúciu určenú príslušným orgánom daného členského štátu;

q) ‚príslušný štát‘ znamená členský štát, na území ktorého sa príslušná inštitúcia nachádza;

...

t) ‚dávky‘ a ‚dôchodky‘ znamenajú všetky dávky a dôchodky vrátane všetkých ich častí, ktoré sa vyplácajú z verejných fondov, valorizačné zvýšenia a doplnkové príspevky, pokiaľ neustanovuje hlava III inak, ako aj paušálne dávky, ktoré sa môžu vyplácať namiesto dôchodkov a platby uskutočnené náhradou príspevkov;

...“

9 Článok 2 ods. 1 uvedeného nariadenia stanovuje, že toto nariadenie sa uplatňuje najmä na zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činné osoby s bydliskom na území jedného z členských štátov.

10 Článok 4 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 stanovuje:

„Toto nariadenie sa vzťahuje na všetky právne predpisy, ktoré sa týkajú týchto častí sociálneho zabezpečenia:

a) nemocenské dávky a dávky v materstve;

b) dávky v invalidite...;

c) dávky v starobe;

...

h) rodinné dávky.“

- 11 Článok 9 tohto nariadenia, nazvaný „Prístup k dobrovoľnému alebo voliteľnému nepretržitému poisteniu“, vo svojom odseku 1 stanovuje:

„Ustanovenia právnych predpisov ktoréhokoľvek členského štátu, ktoré podmieňujú prístup k dobrovoľnému alebo voliteľnému nepretržitému poisteniu bydliskom na území tohto štátu, sa nevzťahujú na osoby, ktoré majú bydlisko na území iného členského štátu, za predpokladu, že niekedy počas pracovného života sa na nich ako na zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činné osoby vzťahovali právne predpisy prvého štátu.“

- 12 Článok 12 nariadenia č. 1408/71, nazvaný „Zamedzenie súbehu dávok“, vo svojom odseku 1 stanovuje:

„Toto nariadenie nemôže ani priznať, ani zachovať nárok na niekoľko dávok toho istého druhu za jednu a tú istú dobu povinného poistenia. Toto ustanovenie sa však nepoužije na dávky vo vzťahu k invalidite, starobe, úmrtiu (dôchodky) alebo chorobe z povolania priznané inštitúciami dvoch alebo viacerých členských štátov v súlade s ustanoveniami článkov 41, 43 ods. 2 a 3, 46, 50 a 51 alebo článku 60 ods. 1 písm. b).“

- 13 V hlave II tohto nariadenia, nazvanej „Určenie uplatniteľných právnych predpisov“, článok 13, nazvaný „Všeobecné pravidlá“, stanovuje:

„1. Pokiaľ v článkoch 14c a 14f nie je ustanovené inak, osoby, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, podliehajú právnym predpisom len jedného členského štátu. Tieto právne predpisy sa určia v súlade s ustanoveniami tejto hlavy.

2. Pokiaľ články 14 až 17 neustanovujú inak:

- a) na osobu zamestnanú na území jedného členského štátu sa vzťahujú právne predpisy tohto štátu...

...;

- f) na osobu, ktorá prestane podliehať právnym predpisom členského štátu, bez toho, aby sa na ňu začali vzťahovať právne predpisy iného členského štátu v súlade s jedným z pravidiel stanovených v predchádzajúcich odsekoch alebo v súlade s niektorou z výnimiek alebo jedným z osobitných ustanovení, ktoré sú uvedené v článkoch 14 až 17, sa budú vzťahovať právne predpisy členského štátu, na území ktorého má bydlisko, a budú sa na ňu vzťahovať iba tieto predpisy.“

- 14 V tej istej hlave článok 15 uvedeného nariadenia, nazvaný „Pravidlá týkajúce sa dobrovoľného poistenia alebo voliteľného nepretržitého poistenia“, stanovuje:

„1. Články 13 až 14d sa nevzťahujú na dobrovoľné poistenie alebo voliteľné nepretržité poistenie s výnimkou prípadu, pokiaľ v súvislosti s jednou z častí uvedených v článku 4 v ktoromkoľvek členskom štáte existuje len dobrovoľný systém poistenia.

2. Ak má uplatnenie právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátoch za následok prekryvanie poistenia:

— pri systéme povinného poistenia a jedného alebo viacerých systémov dobrovoľného alebo voliteľného nepretržitého poistenia sa na dotknutú osobu vzťahuje výlučne systém povinného poistenia,

...

3. V súvislosti s invaliditou, starobou a smrťou (dôchodky) môže však dotknutá osoba vstúpiť do systému dobrovoľného alebo voliteľného nepretržitého poistenia členského štátu, dokonca aj keď sa na ňu povinne vzťahujú právne predpisy iného členského štátu, ak takéto prekryvanie vyslovene alebo implicitne pripúšťa prvý členský štát.“

15 Ako vyplýva z jej názvu, hlava III nariadenia č. 1408/71 sa týka osobitných ustanovení pre rôzne kategórie dávok. Kapitola I tejto hlavy má názov „Choroba a materstvo“.

16 V druhom oddiele uvedenej kapitoly I, nazvanej „Zamestnanci alebo samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinní príslušníci“, článok 19 tohto nariadenia, nazvaný „Bydlisko v inom členskom štáte, ako je príslušný štát – všeobecné pravidlá“, vo svojom odseku 1 stanovuje:

„1. Zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba s bydliskom na území iného členského štátu, ako je príslušný štát, ktorá spĺňa podmienky právnych predpisov príslušného štátu na nárok na dávky, dostáva... v štáte, kde má bydlisko:

- a) vecné dávky poskytované v mene príslušnej inštitúcie od inštitúcie miesta bydliska v súlade s ustanoveniami právnych predpisov, ktoré táto inštitúcia uplatňuje tak, akoby bol poistený u nej;

- b) peňažné dávky poskytované príslušnou inštitúciou v súlade s právnymi predpismi, ktoré uplatňuje. ...“

¹⁷ V piatom oddiele uvedenej kapitoly I, nazvanej „Dôchodcovia a ich rodinní príslušníci“, znie článok 27 tohto nariadenia, nazvaný „Dôchodky splatné podľa právnych predpisov viacerých členských štátov v prípadoch, ak existuje nárok na dávky v štáte bydliska“, takto:

„Dôchodca, ktorý má nárok na poberanie dôchodku podľa právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátov, z ktorých jeden je ten členský štát, na území ktorého má bydlisko, a ktorý má nárok na dávky podľa právnych predpisov tohto členského štátu..., poberá... tieto dávky od inštitúcie miesta bydliska a na náklady tejto inštitúcie tak, akoby dotknutá osoba bola dôchodcom, ktorého dôchodok je splatný iba podľa právnych predpisov posledného menovaného členského štátu.“

¹⁸ Podľa článku 28 ods. 1 uvedeného nariadenia v rovnakom piatom oddiele, nazvaného „Dôchodky splatné podľa právnych predpisov jedného alebo viacerých štátov v prípadoch, ak neexistuje nárok na dávky v štáte bydliska“:

„Dôchodca, ktorý má nárok na dôchodok podľa právnych predpisov jedného členského štátu alebo na dôchodky podľa právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátov a ktorý nemá nárok na dávky podľa právnych predpisov členského štátu, na území ktorého má bydlisko, poberá napriek tomu takéto dávky..., pokiaľ by mal na

ne nárok podľa právnych predpisov členského štátu alebo aspoň jedného z členských štátov príslušných v súvislosti s dôchodkami, keby mal bydlisko na území takéhoto štátu.... Dávky sa poskytujú za nasledujúcich podmienok:

- a) vecné dávky poskytnú v mene inštitúcie uvedenej v odseku 2 inštitúcia miesta bydliska, ako keby dotknutá osoba bola dôchodcom podľa právnych predpisov štátu, na území ktorého má bydlisko, a mala nárok na takéto dávky;

- b) peňažné dávky poskytnú, kde je to vhodné, príslušná inštitúcia na základe pravidiel ustanovených v ods. 2 v súlade s právnymi predpismi, ktoré uplatňuje. Na základe dohody medzi príslušnou inštitúciou a inštitúciou miesta bydliska však takéto dávky môže poskytovať inštitúcia miesta bydliska v mene príslušnej inštitúcie v súlade s právnymi predpismi príslušného štátu.“

Nemecká právna úprava

¹⁹ § 3 ods. 1 knihy IV Sociálneho zákonníka (Sozialgesetzbuch IV) znie:

„1. Ustanovenia týkajúce sa povinnosti poistenia a nároku na poistenie sa uplatnia

(1) v rozsahu, v akom predpokladajú vykonávanie závislej alebo samostatnej zárobkovej činnosti, na všetky osoby vykonávajúce jednu z týchto činností v pôsobnosti tohto zákonníka;

(2) v rozsahu, v akom nepredpokladajú vykonávanie závislej alebo samostatnej zárobkovej činnosti, na všetky osoby, ktorých bydlisko alebo miesto obvyklého pobytu sa nachádza v pôsobnosti tohto zákonníka.“

²⁰ § 26 knihy XI Sociálneho zákonníka (Sozialgesetzbuch XI, ďalej len „SGB XI“), nazvaný „Pokračujúce poistenie“, znie takto:

„1. Osoby, ktorým zanikla poisťovacia povinnosť... a boli poistené najmenej 24 mesiacov v posledných piatich rokoch alebo najmenej dvanásť mesiacov bezprostredne pred zánikom poisťovacej povinnosti, môžu požiadať, aby boli naďalej poistené pre prípad odkázanosti, pokiaľ nepodliehajú poisťovacej povinnosti podľa § 23 ods. 1... Žiadosť sa musí podať poisťovni, ktorá je príslušná na poistenie pre prípad odkázanosti, do troch mesiacov od ukončenia členstva pri situáciách opísaných v prvej vete...

2. Osoby, ktorým zanikla poisťovacia povinnosť z dôvodu premiestnenia bydliska alebo miesta obvyklého pobytu do zahraničia, môžu požiadať, aby boli naďalej poistené. Žiadosť musí byť doručená poisťovni príslušnej na poistenie pre prípad odkázanosti, v ktorej bol žiadateľ naposledy poistený, najneskôr mesiac po zániku poisťovacej povinnosti...“

- 21 § 34 ods. 1 SGB XI stanovuje, že s výhradou určitých výnimiek týkajúcich sa prechodných pobytov je nárok na dávky pozastavený, kým sa poistenec nachádza v zahraničí.

Portugalská právna úprava

- 22 Podľa návrhu na začatie prejudiciálneho konania má dôchodca, ktorý je usadený v Portugalsku a nachádza sa v situácii odkázanosti, v zásade nárok na sociálne dávky, akými sú najmä dávky zdravotného poistenia v rámci systému financovaného z poistného zrážaného z hrubej mzdy. Nárok na príspevok na opatrovanie v Portugalsku však nemá, keďže portugalský systém sociálneho zabezpečenia neupravuje osobitné dávky, ktoré by mali pokrývať toto riziko. Dávky pomoci pre odkázané osoby sú poskytované nanajvýš ako vecné dávky v rámci sociálnych činností a zdravotného poistenia. Pri dlhodobej odkázanosti portugalský systém upravuje možnosť zvýšenia invalidného dôchodku.
- 23 Vo svojich písomných pripomienkach portugalská vláda spresňuje, že portugalské právo neupravuje osobitné dávky určené na situácie odkázanosti. Zdravotná starostlivosť nezávisí od podmienok poistenia a peňažné dávky, ktoré táto starostlivosť zahŕňa, sa nepriznávajú na riešenie takých situácií. Starobní dôchodcovia, invalidi alebo pozostalí v situácii odkázanosti však môžu na základe portugalskej právnej úpravy poberať príplatok k dôchodku v závislosti od stupňa odkázanosti.

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

- ²⁴ João Filipe da Silva Martins, narodený v roku 1935, je portugalský štátny príslušník. Po tom, čo počas krátkeho obdobia pracoval v Portugalsku, usadil sa a pracoval v Nemecku. Od roku 1974 bol zdravotne poistený v Bank BKK a od zavedenia poistenia pre prípad odkázanosti v Nemecku v januári 1995 bol poistený aj v ňom. Od septembra 1996 dostáva nemecký starobný dôchodok vo výške približne 700 eur a okrem toho od mája 2000 portugalský starobný dôchodok vo výške približne 150 eur.
- ²⁵ Od začatia poberania starobného dôchodku v Nemecku bol J. F. da Silva Martins poistený v Krankenversicherung der Rentner (zdravotná poisťovňa dôchodcov). Od augusta 2001 mu Bank BKK poskytovala vecné opatrovateľské dávky. Z dôvodu pobytu v Portugalsku od polovice decembra 2001, ktorý bol najprv označený za prechodný, mu Bank BKK rozhodnutím z 8. mája 2002 priznala príspevok na opatrovanie vo výške 205 eur od 1. januára 2002 a vyplácala mu ho až do 31. decembra 2002.
- ²⁶ Keď sa Bank BKK dozvedela, že J. F. da Silva Martins sa k 31. júlu 2002 definitívne odhlásil z Nemecka, rozhodnutím z 5. februára 2003 ukončila jeho účasť na poistení pre prípad odkázanosti od 31. júla 2002. Iným rozhodnutím z 12. februára 2003 od neho žiadala vrátenie príspevku na opatrovanie, ktorý mu už bol vyplatený za august až december 2002, v celkovej výške 1 025 eur. Rozhodnutím zo 4. februára 2004 zamietla ako nedôvodnú námietku J. F. da Silvu Martinsa, ktorá jej bola doručená 21. februára 2003.
- ²⁷ Sozialgericht Frankfurt am Main vyhovel žalobe podanej proti tomuto rozhodnutiu. Zrušil napadnuté rozhodnutia a konštatoval, že na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia bol J. F. da Silva Martins stále poistený v Bank BKK, ktorá mu preto mala aj po 1. januári 2003 naďalej poskytovať príspevok na opatrovanie vo výške stanovenej zákonom.

- 28 Rozsudkom z 13. septembra 2007 Hessisches Landessozialgericht zamietol odvolanie, ktoré podala Bank BKK, pokiaľ ide o vrátenie príspevku na opatrovanie. Vo zvyšnej časti tento Landessozialgericht zmenil rozsudok Sozialgericht Frankfurt am Main a zamietol žalobu z dôvodu, že účasť na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia bola podľa § 26 ods. 1 SGB XI vylúčená, lebo žiadosť, ktorá sa na tento účel vyžaduje, nebola podaná v lehote uvedenej v tomto ustanovení.
- 29 V dovolaní na Bundessozialgericht sa J. F. da Silva Martins dovoľáva porušenia článkov 18 ES, 39 ES a 42 ES, ako aj článkov 19, 27 a 28 nariadenia č. 1408/71. Podľa neho musí byť možné preniesť dávky poistenia pre prípad odkázanosti do iného štátu Európskej únie, a to najmä v prípade, o aký ide v prejednávanej veci, keď ich krytie bolo financované z vlastného poistenia a keď v členskom štáte pôvodu, teda v Portugalsku, neexistujú porovnateľné dávky.
- 30 Bundessozialgericht sa najmä domnieva, že v rozpore s názorom, ktorý vyslovil Hessisches Landessozialgericht, nemecké právo v zásade umožňuje, aby si J. F. da Silva Martins zachoval účasť na poistení pre prípad odkázanosti v Bank BKK na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia na obdobie od 1. augusta 2002.
- 31 Bundessozialgericht však v podstate usudzuje, že vzhľadom na to, že príspevky na opatrovanie patria podľa judikatúry Súdneho dvora nazývanej „Molenaar“, ktorá pochádza z rozsudku z 5. marca 1998, Molenaar (C-160/96, Zb. s. I-843, body 22 až 25), *a priori* do oblasti nemocenského poistenia, kolízne normy stanovené nariadením č. 1408/71 bránia zachovaniu účasti J. F. da Silvu Martinsa na poistení pre prípad odkázanosti v Nemecku. Na jednej strane totiž ustanovenia nariadenia č. 1408/71 vylučujú jeho povinnú účasť na poistení pre prípad odkázanosti po definitívnom presune jeho bydliska do Portugalska. Na druhej strane bez ohľadu na stanovisko nemeckého

zákonodarcu článok 15 ods. 2 tohto nariadenia bráni zachovaniu účasti na poistení pre prípad odkázanosti na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia.

- 32 Vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, sa pýta, či vzhľadom najmä na článok 42 ES by sa článok 28 ods. 1 písm. b) nariadenia č. 1408/71 mohol vykladať tak, že sa uplatňuje na prípad, o aký ide vo veci samej, spôsobom, ktorý umožňuje, aby J. F. da Silva Martins poberal nemecký príspevok na opatrovanie v Portugalsku, alebo či si naopak, ako to tvrdí Bank BKK, podľa článku 27 tohto nariadenia môže nárokovať iba dávky nemocenského poistenia upravené portugalským právom, keďže nemecký príspevok na opatrovanie patrí podľa judikatúry Molenaar do „nemocenského poistenia“ v zmysle uvedeného nariadenia.
- 33 Tento vnútroštátny súd sa pýta, ako by výklad nariadenia č. 1408/71, osobitne jeho článkov 27 a 28, mal zohľadniť skutočnosť, že samostatné krytie odkázanosti existuje v niekoľkých členských štátoch, napríklad v Nemecku, ale podľa tohto súdu neexistuje v iných štátoch, napríklad v Portugalsku.
- 34 Za týchto okolností Bundessozialgericht rozhodol konanie prerušiť a položiť Súdne-mu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Je zlučiteľné s ustanoveniami primárneho alebo sekundárneho práva Európskeho spoločenstva týkajúcimi sa voľného pohybu a sociálneho zabezpečenia migrujúcich pracovníkov (najmä s článkami 39 ES, 42 ES a s článkami 27, 28 nariadenia č. 1408/71), ak bývalý pracovník, ktorý poberá dôchodok tak zo štátu bývalého zamestnania, ako aj zo štátu pôvodu a ktorý v štáte bývalého zamestnania získal nárok na peňažný príspevok na opatrovanie z dôvodu stavu odkázanosti, stratí po návrate do štátu svojho pôvodu tento nárok na peňažný príspevok na opatrovanie?“

O prejudiciálnej otázke

- 35 Svojou otázkou sa vnútroštátny súd Súdneho dvora v podstate pýta, či nariadenie č. 1408/71, osobitne jeho články 27 a 28, prípadne články 45 ZFEÚ a 48 ZFEÚ bránia tomu, aby osoba v situácii, o akú ide vo veci samej, poberajúca starobný dôchodok od dôchodkových poisťovní členského štátu svojho pôvodu i členského štátu, kde strávila väčšiu časť svojho pracovného života, a presťahovaná z tohto členského štátu do členského štátu svojho pôvodu, mohla z dôvodu pokračujúcej dobrovoľnej účasti na systéme poistenia pre prípad odkázanosti v členskom štáte, kde strávila väčšiu časť svojho pracovného života, naďalej poberať peňažné dávky zodpovedajúce tejto účasti, osobitne za predpokladu, že v členskom štáte bydliska neexistujú dávky týkajúce sa špecifického rizika odkázanosti.
- 36 Portugalská vláda a Komisia sa v podstate prikláňajú k výsledku, ktorý zastáva J. F. da Silva Martins, teda k vyplácaniu príspevku na opatrovanie do členského štátu jeho pôvodu, kde teraz opätovne býva, podľa systému sociálneho zabezpečenia druhého dotknutého členského štátu. Bank BKK, nemecká a česká vláda a vláda Spojeného kráľovstva zastávajú opačné stanovisko.

Úvodné pripomienky

- 37 Na úvod je potrebné pripomenúť, že aj keď príjemcovia dôchodkov vyplácaných podľa právnych predpisov jedného alebo viacerých členských štátov nevykonávajú pracovnú činnosť, z dôvodu ich účasti na systéme sociálneho zabezpečenia sa na nich vzťahujú ustanovenia nariadenia č. 1408/71 o pracovníkoch, ak nepodliehajú osobitným ustanoveniam (pozri v tomto zmysle rozsudky z 5. marca 1998, Kulzer,

C-194/96, Zb. s. I-895, bod 24, ako aj z 18. decembra 2007, Habelt a i., C-396/05, C-419/05 a C-450/05, Zb. s. I-11895, bod 57).

- 38 Okrem toho podľa ustálenej judikatúry dávku možno považovať za dávku sociálneho zabezpečenia vtedy, ak sa poberateľom poskytuje bez akéhokoľvek individuálneho a diskrečného posúdenia osobných potrieb na základe zákonom vymedzenej situácie a ak sa vzťahuje na jedno z rizík, ktoré sú výslovne uvedené v článku 4 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 (pozri najmä rozsudky z 27. marca 1985, Hoeckx, 249/83, Zb. s. 973, body 12 až 14, ako aj Scrivner a Cole, 122/84, Zb. s. 1027, body 19 až 21; z 20. júna 1991, Newton, C-356/89, Zb. s. I-3017, a zo 16. júla 1992, Hughes, C-78/91, Zb. s. I-4839, bod 15).
- 39 Je všeobecne známe, že narastajúci počet osôb v Únii sa v dôsledku zmenšenia svojej nezávislosti, často z dôvodu vysokého veku, dostáva do situácie odkázanosti od iných pri uskutočňovaní základných úkonov každodenného života.
- 40 Systémy sociálneho zabezpečenia viacerých členských štátov začali osobitne pokrývať riziko takej odkázanosti (ďalej len „riziko odkázanosti“) iba relatívne nedávno. Toto riziko sa výslovne nenachádza v zozname uvedenom v článku 4 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 medzi druhmi dávok, ktoré patria do pôsobnosti tohto nariadenia.
- 41 Ako pritom vyplýva z bodu 38 tohto rozsudku, uvedený zoznam má taxatívny charakter, takže oblasť sociálneho zabezpečenia, ktorá v ňom nie je uvedená, nespĺňa túto kvalifikáciu, hoci príjmom priznáva zákonom vymedzené postavenie, ktoré vedie k nároku na dávku (pozri najmä rozsudky Hoeckx, už citovaný, bod 12; z 11. júla 1996, Otte, C-25/95, Zb. s. I-3745, bod 22, a Molenaar, už citovaný, bod 20).

- 42 Za týchto okolností Súdny dvor na základe judikatúry, ktorá bola citovaná v bode 38 tohto rozsudku, a pri zohľadnení podstatných znakov dávok nemeckého poistenia pre prípad odkázanosti v bodoch 22 až 25 už citovaného rozsudku Molenaar v podstate rozhodol, že dávky, aké sú poskytované v rámci nemeckého systému poistenia pre prípad odkázanosti, musia byť vzhľadom na svoje charakteristické znaky považované za „nemocenské dávky“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71.
- 43 V tomto ohľade Súdny dvor osobitne uviedol, že cieľom dávok, akou je nemecký príspevok na opatrovanie, je v podstate doplniť dávky nemocenského poistenia, s ktorými sú navyše organizačne prepojené na účely zlepšenia zdravotného stavu a života odkázaných osôb (rozsudok Molenaar, už citovaný, bod 24). Okrem toho Súdny dvor rozhodol, že nemecký príspevok na opatrovanie, ktorý je finančnou pomocou umožňujúcou celkové zlepšenie životnej úrovne odkázaných osôb tým, že vyvažuje zvýšené náklady spôsobené stavom, v ktorom sa nachádzajú, musí byť považovaný za „peňažnú dávku“, na ktorú sa vzťahuje najmä článok 28 ods. 1 písm. b) nariadenia č. 1408/71 (pozri rozsudok Molenaar, už citovaný, body 35 a 36).
- 44 Táto analýza bola potvrdená v ďalších veciach, ktoré sa týkali nemeckého poistenia pre prípad odkázanosti (pozri rozsudky z 8. júla 2004, Gaumain-Cerri a Barth, C-502/01 a C-31/02, Zb. s. I-6483, body 19 až 23 a 25 až 26, ako aj zo 16. júla 2009, von Chamier-Glisczinski, C-208/07, Zb. s. I-6095, bod 40).
- 45 Rovnako pokiaľ ide o určité dávky sociálneho zabezpečenia patriace do iných vnútroštátnych systémov než nemeckého systému odkázanosti, Súdny dvor v podstate rozhodol, že dávky priznávané objektívne na základe zákonom stanovenej situácie a zamerané na zlepšenie zdravotného stavu a života odkázaných osôb musia byť považované za „nemocenské dávky“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia

č. 1408/71 (pozri v tomto zmysle rozsudky z 8. marca 2001, Jauch, C-215/99, Zb. s. I-1901, bod 28; z 21. februára 2006, Hosse, C-286/03, Zb. s. I-1771, body 38 až 44, a z 18. októbra 2007, Komisia/Parlament a Rada, C-299/05, Zb. s. I-8695, body 10, 61 a 70).

⁴⁶ Súdny dvor okrem toho v tomto ohľade spresnil, že nezáleží na tom, či predmetná dávka má vzhľadom na odkázanosť dotknutej osoby finančne dopĺňať dôchodok poskytovaný z iných dôvodov ako pre chorobu (pozri rozsudok Jauch, už citovaný, bod 28), alebo či priznanie tejto dávky nie je nevyhnutne spojené s vyplácaním dávky nemocenského poistenia (pozri v tomto zmysle rozsudok Hosse, už citovaný, bod 43). Rovnako nie je v tomto ohľade významná skutočnosť, že istá dávka nemá za cieľ, na rozdiel od dávok, o ktoré išlo v už citovaných rozsudkoch v tejto oblasti, predovšetkým doplniť dávky nemocenského poistenia (pozri v tomto zmysle rozsudok Komisia/Parlament a Rada, už citovaný, bod 70).

⁴⁷ Z toho, čo bolo uvedené, vyplýva, že aj keď Súdny dvor v situácii, keď sa v nariadení č. 1408/71 nenachádzajú ustanovenia osobitne upravujúce riziko odkázanosti, považoval určité dávky pokrývajúce toto riziko za „nemocenské dávky“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) uvedeného nariadenia, skutočnosťou zostáva, že vždy uznával, že dávky pokrývajúce riziko odkázanosti majú nanajvýš doplnkový charakter vo vzťahu ku „klasickým“ nemocenským dávkam, na ktoré sa uvedené ustanovenie vzťahuje v pravom zmysle slova (ďalej len „nemocenské dávky v pravom zmysle slova“), a že netvoria nevyhnutne ich neoddeliteľnú súčasť.

⁴⁸ V tomto ohľade totiž treba zdôrazniť, že dávky pokrývajúce riziko odkázanosti – vo všeobecnosti dlhodobé – v zásade nezvyknú byť na rozdiel od nemocenských dávok v pravom zmysle slova poskytované krátkodobo. Ako navyše vyplýva najmä z okolností, ktoré viedli k judikatúre uvedenej v bodoch 45 a 46 tohto rozsudku, nemožno vylúčiť, že dávky pokrývajúce riziko odkázanosti, ktoré síce musia byť považované za „nemocenské dávky“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71, môžu

mať najmä vzhľadom na podrobnosti ich poskytovania vlastnosti, ktoré ich v skutočnosti do istej miery približujú aj dávkam v invalidite a starobe upraveným v písmene b) a c) uvedeného článku 4 ods. 1, avšak nemôžu byť presne zaradené do jednej z týchto skupín.

49 Na otázku položenú vnútroštátnym súdom treba odpovedať vo svetle týchto úvah.

O možnosti zachovania účasti na nemeckom poistení pre prípad odkázanosti na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia v situácii, o akú ide vo veci samej

50 Ako vyplýva okrem iného z bodu 30 tohto rozsudku, v prejednávanej veci sa Bundessozialgericht domnieva, že samotné nemecké právo v zásade umožňuje, aby si osoba v situácii, v akej sa nachádza J. F. da Silva Martins, zachovala účasť na nemeckom poistení pre prípad odkázanosti na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia na obdobie od 1. augusta 2002, aj keď je jej povinné členstvo v nemeckej zdravotnej poisťovni vylúčené odvtedy, čo sa definitívne odhlásila z Nemecka.

51 Zdá sa však, že vnútroštátny súd sa domnieva, že samo nariadenie č. 1408/71 prinajmenšom na prvý pohľad bráni zachovaniu účasti osoby v situácii, o akú ide vo veci samej, na poistení pre prípad odkázanosti na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia.

52 V prvom rade je teda namieste preskúmať, či kolízne normy stanovené v článku 15 ods. 2 nariadenia č. 1408/71, ako sa zrejme domnieva vnútroštátny súd, bránia tomu,

aby si osoba v situácii, v akej sa nachádza J. F. da Silva Martins, zachovala účasť na nemeckom poistení pre prípad odkázanosti na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia, pokiaľ taká osoba v dôsledku zmeny štátu bydliska teraz podľa článku 13 ods. 2 písm. f) uvedeného nariadenia v zásade podlieha systému sociálneho zabezpečenia tohto nového členského štátu bydliska (k tomuto poslednému bodu pozri rozsudok z 20. januára 2005, Laurin Effing, C-302/02, Zb. s. I-553, bod 41).

53 V tomto ohľade je pravda, že ustanovenia nariadenia č. 1408/71, ktoré určujú právnú úpravu uplatniteľnú na zamestnancov a samostatne zárobkovo činné osoby, ktorí sa pohybujú v rámci Únie, majú za cieľ najmä zabezpečiť, aby sa na dotknuté osoby vzťahoval systém sociálneho zabezpečenia iba jedného členského štátu, čím sa zamedzí súbehu uplatniteľných vnútroštátnych právnych úprav a komplikáciám, ktoré z neho môžu vyplývať (pozri najmä rozsudky z 12. júna 1986, Ten Holder, 302/84, Zb. s. 1821, body 19 a 20, ako aj zo 14. októbra 2010, Schwemmer, C-16/09, Zb. s. I-9717, bod 40). Táto zásada jednotnosti systému sociálneho zabezpečenia je vyjadrená najmä v článku 13 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 (pozri v tomto zmysle rozsudky zo 7. júla 2005, van Pommeren-Bourgon diën, C-227/03, Zb. s. I-6101, bod 38, a z 20. mája 2008, Bosmann, C-352/06, Zb. s. I-3827, bod 16).

54 Uvedená zásada jednotnosti systému sociálneho zabezpečenia je takisto vyjadrená v článku 15 ods. 2 nariadenia č. 1408/71. V prvej zarážke tohto ustanovenia sa uvádza, že ak má uplatnenie právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátov za následok prekryvanie poistenia, pri systéme povinného poistenia a jedného alebo viacerých systémov dobrovoľného alebo voliteľného pokračujúceho poistenia sa na dotknutú osobu vzťahuje výlučne prvý systém.

55 Toto ustanovenie sa však neuplatní v situácii, o akú ide vo veci samej.

- 56 Podľa článku 15 ods. 1 uvedeného nariadenia sa totiž ustanovenia, ktoré sú v ňom vymenované, okrem iného vrátane článku 13 vyjadrujúceho zásadu uvedenú v bode 53 tohto rozsudku, nevzťahujú na dobrovoľné poistenie ani voliteľné pokračujúce poistenie s výnimkou prípadu, ak v súvislosti s jednou z častí uvedených v článku 4 tohto nariadenia existuje v členskom štáte len dobrovoľný systém poistenia. Ako pritom vyplýva najmä z bodov 19 až 23 tohto rozsudku, nezdá sa, že by táto výhrada bola relevantná v situácii, o akú ide vo veci samej, keďže nemecké poistenie pre prípad odkázanosti je vo všeobecnosti systémom povinného poistenia. Z toho vyplýva, že podľa článku 15 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 nie je uvedená zásada jednotnosti systému sociálneho zabezpečenia uplatniteľná na situáciu, o akú ide vo veci samej.
- 57 Navyše článok 15 ods. 2 nariadenia č. 1408/71 v spojení s jeho ôsmym odôvodnením treba vykladať tak, že má zabrániť tomu, aby bol jednotlivec nútený uhrádzať poistné pre jedno a to isté riziko v dvoch odlišných systémoch zabezpečenia, raz v povinnom a druhý raz v dobrovoľnom, so všetkými komplikáciami, ktoré z toho môžu vyplývať. Toto ustanovenie sa naopak neuplatní na situáciu, o akú ide vo veci samej, v ktorej predmetné dobrovoľné pokračujúce poistenie a povinné poistenie pokrývajú riziká, ktoré sú síce podľa judikatúry uvedenej v bodoch 42 až 46 tohto rozsudku na účely nariadenia č. 1408/71 obdobné, no napriek tomu, ako vyplýva z bodov 39, 40, 47 a 48 tohto rozsudku, nie sú zhodné, a to konkrétne riziko odkázanosti a riziko choroby v úzkom zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) uvedeného nariadenia.
- 58 Vzhľadom na to, čo bolo uvedené, je namieste záver, že nariadenie č. 1408/71 za okolností, o aké ide vo veci samej, nebráni pokračujúcej dobrovoľnej účasti na nemeckom poistení pre prípad odkázanosti.
- 59 Z toho vyplýva, že nariadenie č. 1408/71 nebráni tomu, aby si osoba v situácii, v akej sa nachádza J. F. da Silva Martins, v zásade mohla podľa nemeckého práva zachovať dobrovoľnú účasť na nemeckom poistení pre prípad odkázanosti, aj keď je na základe

článku 13 ods. 2 písm. f) uvedeného nariadenia takisto povinne poistená v portugalskom systéme sociálneho zabezpečenia v priebehu rovnakého obdobia.

O výklade článkov 27 a 28 nariadenia č. 1408/71

- 60 Vnútroštátny súd zdôrazňuje skutočnosť, že v Portugalsku na rozdiel od Nemecka neexistuje odlišný systém sociálneho zabezpečenia, ktorý by osobitne upravoval riziko odkázanosti. Pýta sa, či sa článok 28 nariadenia č. 1408/71 nemá preto vykladať tak, že sa uplatňuje namiesto článku 27 tohto nariadenia na situáciu, o akú ide vo veci samej, aj keď len pokiaľ ide o dávky, ktoré na rozdiel od nemocenských dávok v pravom zmysle slova pokrývajú riziko odkázanosti.
- 61 V tomto ohľade treba pripomenúť, že článok 28 uvedeného nariadenia sa týka najmä situácií, v ktorých príjemca dôchodku vyplácaného na základe právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátov nemá nárok na nemocenské dávky na základe právnych predpisov členského štátu, na ktorého území má bydlisko.
- 62 Z toho vyplýva, že vnútroštátny súd sa zrejme domnieva, že podľa portugalskej právnej úpravy v oblasti sociálneho zabezpečenia sa osoby, ktoré sa nachádzajú v takej situácii ako J. F. da Silva Martins, nemôžu dožadovať peňažných dávok pokrývajúcich riziko odkázanosti.
- 63 Ako pritom vyplýva najmä z bodov 22 a 23 tohto rozsudku, nemožno automaticky vylúčiť, že v portugalskom systéme sociálneho zabezpečenia síce nie je na rozdiel

od nemeckého systému zakotvená osobitná úprava, ktorá by sa týkala výlučne rizika odkázanosti, ale sú v ňom upravené určité peňažné dávky, ktoré pokrývajú riziko odkázanosti, akými sú najmä príplatky k dôchodku vyplácané v závislosti od stupňa odkázanosti.

64 Za týchto okolností je úlohou vnútroštátneho súdu, aby so zohľadnením judikatúry uvedenej v bodoch 42 až 46 tohto rozsudku overil tvrdenie, podľa ktorého v Portugalsku neexistuje nijaká dávka sociálneho zabezpečenia, ktorá by pokrývala riziko odkázanosti (pozri analogicky tiež rozsudok Jauch, už citovaný, bod 26).

65 Vzhľadom na uvedenú judikatúru, podľa ktorej sa dávky sociálneho zabezpečenia pokrývajúce riziko odkázanosti považujú, s výhradou kritérií stanovených tou istou judikatúrou, za „nemocenské dávky“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71, je v každom prípade nevyhnutný záver, že článok 28 uvedeného nariadenia sa nemôže uplatniť na situáciu, o akú ide vo veci samej, v ktorej má dotknutá osoba, príjemca starobného dôchodku vyplácaného na základe právnej úpravy členského štátu svojho bydliska, nárok na nemocenské dávky v pravom zmysle slova na základe tej istej právnej úpravy.

66 Podľa článku 27 nariadenia č. 1408/71 totiž príjemca dôchodkov, ktoré sú vyplácané na základe právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátov vrátane členského štátu, na ktorého území má bydlisko, a ktorý má nárok na nemocenské dávky podľa právnych predpisov tohto členského štátu, poberá tieto dávky od inštitúcie miesta bydliska a na náklady tejto inštitúcie, ako keby dotknutá osoba bola príjemcom dôchodku, ktorý je vyplácaný iba na základe právnych predpisov tohto členského štátu.

- 67 V situácii, o akú ide vo veci samej, je teda úlohou Portugalskej republiky, jedného zo štátov, ktoré sú povinné vyplácať starobný dôchodok J. F. da Silvu Martinsa, aby ako členský štát jeho bydliska zabezpečila vyplácanie nemocenských dávok v pravom zmysle slova (pozri analogicky rozsudok z 18. júla 2006, Nikula, C-50/05, Zb. s. I-7029, body 22 a 23).
- 68 Ako pritom vyplýva z bodov 39 až 46 tohto rozsudku, dávky pokrývajúce riziko odkázanosti sa majú považovať za „nemocenské dávky“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71. Z toho vyplýva, že pokiaľ bývalý migrujúci pracovník pobere dávkou na základe právnych predpisov dvoch alebo viacerých členských štátov vrátane členského štátu, na ktorého území má bydlisko, práve tento štát mu podľa článku 27 nariadenia č. 1408/71 v zásade musí v prípade potreby poskytnúť dávky pokrývajúce riziko odkázanosti.
- 69 Vzhľadom na úvahy uvedené v bodoch 40 až 48 tohto rozsudku je v situácii, keď sa v nariadení č. 1408/71 nenachádzajú ustanovenia osobitne upravujúce riziko odkázanosti, opodstatnené vykladať článok 27 tohto nariadenia za okolností, o aké ide v spore vo veci samej, vo svetle cieľov v pozadí nariadenia č. 1408/71 so zohľadnením osobitostí dávok, ktoré pokrývajú riziko odkázanosti, v porovnaní s nemocenskými dávkami v pravom zmysle slova (pozri analogicky najmä rozsudky zo 6. marca 1979, Rossi, 100/78, Zb. s. 831, bod 12, a zo 14. decembra 1989, Dammer, C-168/88, Zb. s. 4553, bod 20).
- 70 V tomto ohľade je potrebné pripomenúť, že ustanovenia nariadenia č. 1408/71 prijaté na vykonanie článku 48 ZFEÚ sa majú vykladať vo svetle cieľa tohto článku, ktorým je prispieť k vytvoreniu čo možno najväčšej slobody pohybu migrujúcich pracovníkov (pozri najmä rozsudky z 12. októbra 1978, Belbouab, 10/78, Zb. s. 1915, bod 5; Jauch, už citovaný, bod 20; Hosse, už citovaný, bod 24, a z 11. septembra 2007, Hendrix, C-287/05, Zb. s. I-6909, bod 52).

- 71 Článok 48 ZFEÚ stanovuje koordináciu právnych predpisov členských štátov, a nie ich harmonizáciu (pozri najmä rozsudok z 5. júla 1988, *Borowitz*, 21/87, Zb. s. 3715, bod 23), takže hmotnoprávne a procesné rozdiely medzi systémami sociálneho zabezpečenia jednotlivých členských štátov, a teda ani nároky osôb začlenených do týchto systémov nie sú týmto ustanovením dotknuté, pričom každý členský štát zostáva príslušný na to, aby vo svojich právnych predpisoch určil podmienky poskytovania dávok sociálneho zabezpečenia pri dodržaní práva Únie (pozri v tomto zmysle rozsudok von *Chamier-Glisczinski*, už citovaný, bod 84, a zo 14. októbra 2010, van *Delft* a i., C-345/09, Zb. s. I-9879, bod 99).
- 72 V rámci toho nemôže primárne právo Únie poisťencovi zabezpečiť, aby premiestnenie sa do iného členského štátu bolo neutrálne v oblasti sociálneho zabezpečenia, okrem iného z hľadiska nemocenských dávok. Uplatnenie vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá by bola menej výhodná z hľadiska dávok sociálneho zabezpečenia v dôsledku zmeny členského štátu bydliska, prípadne na základe ustanovení nariadenia č. 1408/71, môže byť teda v zásade v súlade s požiadavkami primárneho práva Únie v oblasti voľného pohybu osôb (pozri analogicky najmä rozsudok von *Chamier-Glisczinski*, už citovaný, body 85 a 87).
- 73 Z dlhodobou ustálenou judikatúrou však vyplýva, že takýto súlad existuje len vtedy, keď okrem iného predmetná vnútroštátna právna úprava neznevýhodňuje dotknutého pracovníka vo vzťahu k pracovníkom, ktorí vykonávajú celú svoju činnosť v členskom štáte, kde sa uplatňuje, a ak nevedie jednoducho a výlučne k tomu, že sa odvádza poisťné bez nároku na protiplnenie (pozri v tomto zmysle rozsudky z 19. marca 2002, *Hervein* a i., C-393/99 a C-394/99, Zb. s. I-2829, bod 51; z 9. marca 2006, *Piatkowski*, C-493/04, Zb. s. I-2369, bod 34; z 1. októbra 2009, *Leyman*, C-3/08, Zb. s. I-9085, bod 45, ako aj van *Delft* a i., už citovaný, bod 101).
- 74 Ako Súdny dvor opakovane rozhodol, cieľ článkov 45 ZFEÚ a 48 ZFEÚ by nebol dosiahnutý, ak by migrujúci pracovníci mali v dôsledku výkonu svojho práva na voľný

pohyb stratí výhody sociálneho zabezpečenia, ktoré im zabezpečuje právna úprava jedného členského štátu, najmä keď tieto výhody predstavujú protiplnenie za poistné, ktoré zaplatili (pozri v tom zmysle najmä rozsudky z 21. októbra 1975, *Petroni*, 24/75, Zb. s. 1149, bod 13; z 25. februára 1986, *Spruyt*, 284/84, Zb. s. 685, bod 19; z 27. februára 1997, *Bastos Moriana a i.*, C-59/95, Zb. s. I-1071, bod 17; *Jauch*, už citovaný, bod 20, ako aj *Bosmann*, už citovaný, bod 29).

⁷⁵ Právna úprava Únie v oblasti koordinácie vnútroštátnych právnych predpisov sociálneho zabezpečenia totiž nemôže byť najmä s ohľadom na jej ciele a okrem výslovných výnimiek, ktoré sú s týmito cieľmi v súlade, uplatňovaná tak, že migrujúcemu pracovníkovi alebo jeho právnym nástupcom sa odníme nárok na dávky poskytované výlučne podľa právnej úpravy jedného členského štátu (pozri najmä rozsudky z 5. júla 1967, *Colditz*, 9/67, Zb. s. 297, 304; *Rossi*, už citovaný, bod 14, a *Schwemmer*, už citovaný, bod 58, ako aj citovanú judikatúru).

⁷⁶ Okrem toho z judikatúry takisto vyplýva, že cieľom článkov 45 ZFEÚ až 48 ZFEÚ, rovnako ako nariadenia č. 1408/71 prijatého na ich vykonanie, je najmä zamedziť tomu, aby sa s pracovníkom, ktorý využil svoje právo na voľný pohyb a pracoval vo viacerých členských štátoch, zaobchádzalo bez objektívneho odôvodnenia nevýhodnejšie než s pracovníkom, ktorý celú svoju kariéru pracoval v jednom členskom štáte (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky z 5. mája 1977, *Jansen*, 104/76, Zb. s. 829, bod 12; zo 7. marca 1991, *Masgio*, C-10/90, Zb. s. I-1119, body 17, 19 a 23; z 22. novembra 1995, *Vougioukas*, C-443/93, Zb. s. I-4033, body 41 a 42; zo 17. septembra 1997, *Iurlaro*, C-322/95, Zb. s. I-4881, body 23 a 30, ako aj *Leyman*, už citovaný, bod 45).

⁷⁷ Pokiaľ pritom v situácii, o akú ide vo veci samej, právo jedného členského štátu umožňuje bez toho, aby tomu nariadenie č. 1408/71 bránilo, pokračujúcu dobrovoľnú účasť osoby v situácii, v akej sa nachádza *J. F. da Silva Martins*, na odlišnom systéme sociálneho zabezpečenia, ktorý pokrýva riziko odkázanosti, a ak táto osoba dosiahla minimálne obdobie platenia poistného, ktoré sa vyžaduje na to, aby mohla využiť dávky

v prípade situácie odkázanosti, skutočnosť, že vyplácanie akýchkoľvek dávok spojených s týmto systémom je pozastavené v prípade zmeny bydliska dotknutej osoby do iného členského štátu Únie, môže spôsobiť, ako to v podstate uvádza vnútroštátny súd a v rozpore s tvrdeniami nemeckej vlády a vlády Spojeného kráľovstva, odvádzanie poistného bez nároku na protiplnenie, prinajmenšom pokiaľ ide o poistné zaplatené na základe takej pokračujúcej účasti po predmetnej zmene bydliska.

⁷⁸ S cieľom, ktorý sleduje článok 48 ZFEÚ, ako vyplýva najmä z bodov 70, 71 a 74 tohto rozsudku, by nebolo veľmi koherentné, ak by bývalý migrujúci pracovník v situácii, v akej sa nachádza J. F. da Silva Martins, mal z jediného dôvodu, že podľa článku 27 nariadenia č. 1408/71 má nárok na nemocenské dávky v pravom zmysle slova na základe právnej úpravy členského štátu svojho bydliska, stratiť všetky výhody predstavujúce protiplnenie za poistné, ktoré platil v bývalom členskom štáte zamestnania na základe samostatného systému poistenia, ktoré nepokrýva riziko choroby v úzkom zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71, ale riziko odkázanosti. Platilo by to tým skôr za predpokladu uvedeného v bode 64 tohto rozsudku, ktorého pravdivosť musí overiť vnútroštátny súd, že v uvedenom členskom štáte bydliska neexistujú peňažné dávky sociálneho zabezpečenia pokrývajúce riziko odkázanosti.

⁷⁹ Okrem toho v tejto situácii by bol bývalý migrujúci pracovník, ktorý opätovne býva vo svojom členskom štáte pôvodu po ukončení svojej profesionálnej dráhy, znevýhodnený v porovnaní s príjemcami starobného dôchodku jediného členského štátu, ktorých celá profesionálna kariéra sa uskutočnila v jedinom členskom štáte a potom premiestnili svoje bydlisko do iného členského štátu pri odchode do dôchodku.

⁸⁰ Pre túto kategóriu osôb by totiž mali relevantné ustanovenia nariadenia č. 1408/71, osobitne jeho článok 28 ods. 1 písm. a), vykladané vo svetle judikatúry uvedenej

v bodoch 42 až 46 tohto rozsudku, za následok, že by prípadné peňažné dávky pokrývajúce riziko odkázanosti, ktoré priznáva bývalý členský štát zamestnania, boli považované za nemocenské dávky v pravom zmysle slova, takže by sa v zásade museli vyplácať mimo príslušného štátu (pozri analogicky najmä rozsudky Molenaar, už citovaný, bod 43, ako aj Jauch, už citovaný, body 10, 11 a 35).

- ⁸¹ Za týchto okolností je najmä vzhľadom na judikatúru uvedenú v bodoch 73 až 76 tohto rozsudku opodstatnené vykladať článok 27 nariadenia č. 1408/71 vo vzťahu k peňažným dávkam pokrývajúcim riziko odkázanosti v situácii, o akú ide vo veci samej, v tom zmysle, že nárok na nemocenské dávky v pravom zmysle slova v členskom štáte bydliska nevedie k zániku predtým vzniknutého nároku na ťarchu iného členského štátu podľa jeho právnej úpravy, ktorý pokrýva riziko odkázanosti, výlučne na základe v ňom dosiahnutých období poistenia (pozri analogicky najmä rozsudky Dammer, už citovaný, body 21 až 23 a citovanú judikatúru, ako aj Bastos Moriana a i., už citovaný, bod 17).
- ⁸² So zreteľom najmä na požiadavky vyplývajúce z článku 12 nariadenia č. 1408/71 však taký výklad musí v prejednávanej veci brať do úvahy možnosť, že po overení, ktoré vnútroštátny súd uskutoční v súlade s bodmi 63 a 64 tohto rozsudku, tento súd dospeje k záveru, že v Portugalsku existujú za okolností, o aké ide vo veci samej, peňažné dávky, ktoré pokrývajú riziko odkázanosti, stanovené na základe portugalskej právnej úpravy.
- ⁸³ Za takých okolností by bolo potrebné vykladať článok 27 nariadenia č. 1408/71 v tom zmysle, že pokiaľ sú v členskom štáte bydliska stanovené peňažné dávky, ktoré pokrývajú riziko odkázanosti, len v sume, ktorá je nižšia než suma dávok pokrývajúcich toto riziko v inom členskom štáte, ktorý vypláca dôchodok, zásady, na ktorých je založené nariadenie č. 1408/71, vyžadujú, aby osoba v situácii, v akej sa nachádza

J. F. da Silva Martins, mala na t'archu príslušnej inštitúcie tohto štátu nárok na doplatok dávok rovnajúci sa rozdielu medzi týmito dvomi sumami (pozri analogicky najmä rozsudky z 12. júna 1980, Laterza, 733/79, Zb. s. 1915, bod 9; z 9. júla 1980, Gravina, 807/79, Zb. s. 2205, bod 8; z 24. novembra 1983, D'Amario, 320/82, Zb. s. 3811, bod 7; Dammer, už citovaný, body 23 a 24; z 11. júna 1991, Athanasopoulos a i., C-251/89, Zb. s. I-2797, bod 17, a Bastos Moriana a i., už citovaný, bod 16).

⁸⁴ Také riešenie nemožno vylúčiť okolnosťou, na ktorú upozornila nemecká vláda, že podľa § 34 SGB XI je nárok osoby v situácii odkázanosti na základe pokračujúceho dobrovoľného poistenia, ktoré je upravené v § 26 SGB XI, na príspevok na opatrovanie, o aký ide vo veci samej, v zásade pozastavený, kým sa poistenec nachádza v zahraničí.

⁸⁵ Súdny dvor už totiž v podstate rozhodol, že príspevky do systému poistenia v oblasti sociálneho zabezpečenia poistenému pracovníkovi v zásade sprístupňujú nárok na poberanie zodpovedajúcich dávok, ak splnil podmienky stanovené právnou úpravou príslušného štátu, avšak s výnimkou tých podmienok, ktoré nie sú v súlade s ustanoveniami práva Únie, ktoré sa uplatňujú v oblasti sociálneho zabezpečenia (pozri v tomto zmysle rozsudok Molenaar, už citovaný, bod 43).

⁸⁶ Ako pritom vyplýva z judikatúry uvedenej v bodoch 73 až 76 tohto rozsudku, cieľ sledovaný článkom 48 ZFEÚ by nebol dosiahnutý, ak by okrem prípadov, ktoré právna úprava Únie výslovne upravuje v súlade s cieľmi Zmluvy FEÚ, právne predpisy členského štátu podmieňovali poskytnutie výhod sociálneho zabezpečenia, ktoré z nich

vyplývajú, tým, že pracovník býva na území tohto členského štátu (pozri v tomto zmysle tiež rozsudok Athanasopoulos a i., už citovaný, bod 20).

87 Hoci je pravda, ako tvrdí nemecká vláda a vláda Spojeného kráľovstva, že súbežné poskytovanie dávok v rôznych členských štátoch môže viesť v prípade peňažných dávok pokrývajúcich riziko odkázanosti k praktickým ťažkostiam, ktoré za súčasného stavu práva Únie nie sú plne vyriešené predpismi Únie týkajúcimi sa koordinácie systémov sociálneho zabezpečenia, táto okolnosť nemôže sama osebe odôvodniť výklad nariadenia č. 1408/71, podľa ktorého bývalý migrujúci pracovník, pri ktorom samotná právna úprava bývalého členského štátu zamestnania pripúšťa pokračujúce dobrovoľné poistenie, ktoré pokrýva riziko odkázanosti, by bol nútený odvádzat' poistné bez nároku na protiplnenie na základe tohto poistenia, čím by sa s ním zaobchádzalo nevýhodnejšie než s pracovníkom, ktorý celú svoju kariéru pracoval v jedinom členskom štáte (pozri analogicky rozsudok D'Amario, už citovaný, bod 8).

88 Vzhľadom na všetko, čo bolo uvedené, je namieste odpovedať na položenú otázku tak, že články 15 a 27 nariadenia č. 1408/71 sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia tomu, aby osoba v situácii, o akú ide vo veci samej, ktorá poberá starobný dôchodok od dôchodkových poisťovní členského štátu svojho pôvodu i členského štátu, kde strávila väčšiu časť svojho pracovného života, a ktorá sa presťahovala z tohto členského štátu do členského štátu svojho pôvodu, mohla z dôvodu pokračujúcej dobrovoľnej účasti na samostatnom systéme poistenia pre prípad odkázanosti v členskom štáte, kde strávila väčšiu časť svojho pracovného života, naďalej poberať peňažné dávky zodpovedajúce tejto účasti, osobitne za predpokladu, že v členskom štáte bydliska neexistujú peňažné dávky týkajúce sa špecifického rizika odkázanosti, ktorého pravdivosť musí overiť vnútroštátny súd. Ak by na rozdiel od takého predpokladu právna úprava členského štátu bydliska stanovovala peňažné dávky, ktoré pokrývajú riziko odkázanosti, ale len v sume, ktorá je nižšia než suma dávok pokrývajúcich toto riziko v inom členskom štáte, ktorý vypláca dôchodok, článok 27 nariadenia č. 1408/71 sa má vykladať v tom zmysle, že taká osoba má na ťarchu príslušnej inštitúcie tohto štátu nárok na doplatok dávok rovnajúci sa rozdielu medzi týmito dvomi sumami.

O trovách

- ⁸⁹ Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

Články 15 a 27 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996, zmeneným a doplneným nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1386/2001 z 5. júna 2001, sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia tomu, aby osoba v situácii, o akú ide vo veci samej, ktorá poberá starobný dôchodok od dôchodkových poisťovní členského štátu svojho pôvodu i členského štátu, kde strávila väčšiu časť svojho pracovného života, a ktorá sa presťahovala z tohto členského štátu do členského štátu svojho pôvodu, mohla z dôvodu pokračujúcej dobrovoľnej účasti na samostatnom systéme poistenia pre prípad odkázanosti v členskom štáte, kde strávila väčšiu časť svojho pracovného života, naďalej poberať peňažné dávky zodpovedajúce tejto účasti, osobitne za predpokladu, že v členskom štáte bydliska neexistujú peňažné dávky týkajúce sa špecifického rizika odkázanosti, ktorého pravdivosť musí overiť vnútroštátny súd.

Ak by na rozdiel od takého predpokladu právna úprava členského štátu bydliska stanovovala peňažné dávky, ktoré pokrývajú riziko odkázanosti, ale len v sume, ktorá je nižšia než suma dávok pokrývajúcich toto riziko v inom členskom štáte,

ktorý vypláca dôchodok, článok 27 nariadenia č. 1408/71 v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením č. 118/97, zmeneným a doplneným nariadením č. 1386/2001, sa má vykladať v tom zmysle, že taká osoba má na ťarchu príslušnej inštitúcie tohto štátu nárok na doplatok dávok rovnajúci sa rozdielu medzi týmito dvomi sumami.

Podpisy